


Bolyongás az alvilágban



Születésüinktől halálunkig a föld felszínén élünk. Fölül az égbolt sátora borul ránk, alattunk azonban a mélység sötét, ijesztő titkai rejtőznek *csontokkal, cserepekkel*, ahogy a mondókává szelídült ősi ráolvasóból tudjuk. A régiek ezért helyezték isteneik lakóhelyét hegycsúcsokra vagy a felhők közé, *odaföltre*, az alvilágot meg a föld mélyére: *odalentre*.

Ez a világkép ma is hat gondolkodásunkra, hiszen az európai kultúra alapjai az ókori Egyiptomban, Mezopotámiában, a görög-római mitológiában, a Biblia történeteiben és tanításaiban gyökereznek. Önmagunkat testből és lélekből álló, anyagi-szellemi lényeknek tekintjük; világunkat - a hajdani nomád magyarok mitikus életfájának mintájára - a föld, ég és ember egységének.

A népmeséinkben és díszítőművészetünkben fennmaradt égigérő fa világmodell. Csúcsán lélekmadár lebeg, koronájában Nap, Hold, csillagok világítanak. Tövénél van az ember világa. Gyökerei a föld mélyébe nyúlnak, le a pokolig, közöttük férgek, kígyók-békák nyüzsögnek. Az uráli népek sámánja - a magyar néphit rendkívüli tulajdonságokkal felruházott táltosa - *révületbe* esve be tudja járni mindhármat. Összeköti az embert a

természetfölöttivel, de az alvilágba is eljut. *(Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni, mondja egy népdalunk.)* A pokol lakói az ördögök. Ha emberalakot öltenek, szarvukról, patás lábukról felismerni őket. *(Kilóg a lóláb* szólásunk erre utal).

A régiek fenntartás nélkül hittek a túlvilági életben, készültek rá. Az ókori Egyiptom uralkodóinak és előkelőségeinek bebalzsamozott holttestét – múmiáját – gazdagon berendezett, föld alatti sírkamrákban helyezték el a Királyok völgyében. Piramisokat csak az ókori birodalom fáraói építtettek. Papirusztekercsekre írva a *Halottak könyvét* kapták útravalóul, hogy eligazodjanak a másvilágon. Sakálfejjel ábrázolt halálistenük, Anubisz alakja feltűnik a királysírok, templomok falán. Felügyeli a balzsamozók munkáját, és mérlegen méricskéli a halottak szívét.

A Tigris és Eufrátesz folyók között birodalmat alapító sumérok mitológiáját egy töredékekben fennmaradt eposzból ismerjük. Hőse az istenkirály Gilgames, aki így faggatja halott barátját: *Barátom, láttad az alvilágot; mondd el, mi ott a rend?* Enkidu így válaszol: *Inkább nem mondom el, barátom; ha elmondom, amit láttam, a rendet az alvilágban, leülsz és sírni fogsz.* De Gilgames kérdez, és Enkidu sorolja: *Aki nem hagyott utódot, annak kemény a kenyere, szinte égetett téglá.* *Aki nem hallgatott szülei szavára, iszapos vizet iszik, szemetes vizet iszik, senki sem hederít rá.* *Akit utolért szülei átka, attól elvették a fiát, lelke fel-alá bolyong.*

A görög mitológia alvilága kopár, kietlen táj. Királya Hádész, folyója a fekete vízű Sztüx. A holtakat Kharón, az alvilág révésze viszi át rajta, de fizetni kell érte. Ezért tettek a halott nyelve alá aprópénzt, egy oboloszt. (Nálunk a latin *obulus*

honosodott meg). Kapuját háromfejű kutya, Kerberosz (latinul Cerberus) őrzi. A holtak lelkei árnyként bolyongnak a homályban. A bűnösök is itt nyerik el büntetésüket. Danaosz király lányai, a Danaidák megölték férjeiket, ezért lukas hordóba kell vizet merniük. Sziszüphosznak egy nagy követ kell felgörgetni a hegyre, de mindig visszagurul. *(A Danaidák hordója, a sziszifuszi munka, a cerberusként őrzi* ma is használt szólások.)

Az alvilágba nem juthat be élő, de Orpheusz, a legendás lantos mégis lemegy, hogy felhozza feleségét. Csodás zenéjével elbűvöli Hádészt is, aki elengedi Eurüdikét. Egy kikötése van: Orpheusz nem nézhet hátra, míg fel nem érnek a napvilágra. A lantos azonban visszafordul, és ezzel örökre elveszíti szerelmesét.

Bár az ókor alvilágában is van bűnhődés, a tüzes pokol, ahol a megátalkodott bűnösök szörnyű kínok közt szenvednek, a kereszténységgel került előtérbe. A középkori katedrálisok kapuján gyakori az *utolsó ítélet* ábrázolása: középen Krisztus, jobbján a mennybe feljutó üdvözültek, balján a pokolba letaszított kárhozottak.

Dante Alighieri középkori olasz költő *Isteni színjáték* című remekművében bejárja a túlvilágot a Pokoltól a Paradicsomig. A Pokol bugyraiban lefelé haladva mind nagyobb bűnösökkel találkozik: ókori hősökkel, történelmi személyekkel. Legszigorúbb az ámulók büntetése: a Pokol kútjának legalján a Jézust eláruló Júdas szenved. Fönt a *szerелеm halottai* keringenek, köztük Paolo és Francesca (ejtsd: francseszka). *Szerелеm vitt kettőnket egy halálba...* kezdetű történetük könnyeket csal a költő szemébe.

JÁMBORNÉ BALOG TÜNDE